

บทความวิจัย

**มาตรการการมีส่วนร่วมของผู้ซึ่งประกอบอาชีพเก็บขยะขายเพื่อการ
ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม : ศึกษาในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี***

Participative Measures of Garbage Collectors for Environmental
Quality Promotion and Conservation : A Case Study of Surat Thani
Province

ธัญญาภัส ทองมุสิทธิ์¹

Thanyaphat Thongmusit ²

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

เลขที่ 272 หมู่ที่ 9 ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100

Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University, 272 Moo 9, Khun Thale

Subdistrict, Suratthani Mueang District, Surat Thani Province 84100

* Corresponding author E-mail: ohlaw2526@gmail.com

วันที่รับบทความ : 14 กรกฎาคม 2563 วันที่แก้ไขบทความ : 23 กรกฎาคม 2563

วันที่ตอบรับ : 16 กันยายน 2564 วันที่เผยแพร่ : 30 ธันวาคม 2564

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้ซึ่งประกอบอาชีพเก็บขยะขายเพื่อการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี” มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, พ.ศ. 2561

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญญาภัส ทองมุสิทธิ์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

² Assistant Professor Dr.Thanyaphat Thongmusit Lecturer in Law, Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงมาตรการการมีส่วนร่วมของผู้ซึ่งประกอบอาชีพเก็บขยะขายเพื่อการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากการจัดการขยะของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีจะใช้วิธีฝังกลบ จึงมีคนเก็บขยะขายเป็นอาชีพเป็นจำนวนมาก ตลอดถึงการศึกษาสภาพชีวิตของคนเก็บขยะขายมีความเป็นผู้ที่ขัดสนไม่มีที่อยู่อาศัย การมีส่วนร่วมของผู้ที่ประกอบอาชีพเก็บขยะขายจึงถือว่าเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นการช่วยลดปริมาณของขยะ ทำให้มีการนำทรัพยากรที่ไม่ใช้แล้วเวียนกลับมาใช้ใหม่ และเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการจัดการขยะ เพื่อการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

ผลการศึกษาพบว่า การประกอบอาชีพเก็บขยะขายเป็นงานที่มีคุณค่าต่อสังคม แต่ไม่ได้รับความสนใจจากสังคมมากนัก ในขณะที่คนเก็บขยะเองมีความเป็นอยู่ที่ด้อยพัฒนา ไม่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่มีหลักประกันความมั่นคง ไม่ได้รับสวัสดิการจากรัฐ ทั้งนี้ เพราะมีฐานะยากจนจึงขาดโอกาสทางการศึกษา ดังนั้น การที่จะแก้ไขปัญหาลำไนี้ได้ ต้องแก้ไขปรับปรุงอย่างรอบด้านในเวลาเดียวกัน

บทความนี้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดหาที่อยู่อาศัยที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ และถูกสุขลักษณะ รวมไปถึงการส่งเสริมอาชีพ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพ ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้มีความปลอดภัย นอกจากนี้ เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ควรรณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งอย่างจริงจัง ให้ประชาชนได้เห็นประโยชน์ของการคัดแยกขยะที่มีต่อสภาพแวดล้อมชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะขาย, การส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม

Abstract

This research article aims to study the participative measures of garbage collectors for the environmental quality promotion and conservation in Surat Thani province. Due to Surat Thani Municipality's landfill method of waste disposal, many people earn their living by collecting garbage for selling. According to the study of their quality of life, they are poor and homeless. The participation of those who collect and sell garbage is an effective mechanism for reducing the amount of waste. Recyclable materials can be beneficial. It relieves the burden of officials in waste management and promotes and conserves the environmental quality pursuant to the Enhancement and Conservation of National Environmental Quality Act, B.E. 2561 (2018).

The study found that the occupation of collecting garbage for selling was a valuable job but was ignored in society. However, the garbage collectors were underdeveloped, had poor quality of life, lacked security guarantee and did not secure any government welfare. Due to their poverty, they failed to access to the educational opportunities. Therefore, solving these problems needs a comprehensive solution.

This article suggests that the relevant agencies should provide hygienic housing and career promotion as well as offering occupational facilities, educating them in the safety procedure. Additionally, Surat Thani Municipality should actively campaign to separate waste before disposing to ensure people realize the benefits of waste separation on the community environment.

Keywords: Participation, Garbage Collector, Environmental Promotion and Conservation

ความนำ

ปัจจุบันประชากรโลก ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้อัตราการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้น เพื่อผลิตเครื่องอุปโภค บริโภค อาหาร ที่อยู่อาศัย จึงมีเศษสิ่งเหลือใช้มีปริมาณมาก ก่อให้เกิดปัญหาของขยะมูลฝอย หรือของเสีย สูงขึ้นต่อเนื่องทุกปี เป็นเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและมีผลต่อสุขภาพอนามัย เพราะสาเหตุจากการเพิ่มของประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจและทางอุตสาหกรรม นับเป็นปัญหาที่สำคัญของชุมชน ซึ่งต้องจัดการและแก้ไข ปริมาณกากของเสียและสารอันตราย ที่เป็นขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และสารพิษที่เป็นพิษอยู่ในแหล่งน้ำ ดิน และอากาศ ตลอดจนบางส่วนตกค้างอยู่ในอาหาร ทำให้ประชาชนทั่วไปเสี่ยงต่ออันตรายจากการเป็นโรคต่าง ๆ เช่น โรคมะเร็ง และโรคผิดปกติทางพันธุกรรม เป็นต้น³ เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีประสบปัญหาด้านการกำจัดขยะในชุมชนอย่างรุนแรง มีขยะกองอยู่ทั่วเมืองสุราษฎร์ธานี เนื่องจากเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีมีสถานที่ที่รองรับขยะไม่เพียงพอ และไม่มีสถานที่สำหรับกำจัดขยะได้อย่างเหมาะสม ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นนอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาการจัดการและกำจัดขยะแล้วยังทำให้จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บและต้นทุนในการกำจัดขยะเป็นจำนวนมาก⁴

การจัดการขยะของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีจะใช้วิธีฝังกลบ คนเก็บขยะในเมืองสุราษฎร์ธานีจึงต้องตระเวนไปเก็บขยะตามแหล่งต่าง ๆ ทั่วเมือง รวมไปถึงอำเภอที่อยู่รอบ ๆ ตัวเมืองสุราษฎร์ธานี เช่น อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอพุนพิน เป็นต้น แหล่งที่อยู่อาศัยของคนเก็บขยะในเมืองสุราษฎร์ธานีจึงไม่ได้กระจุกตัวกันอยู่ในชุมชนใด

³ บริษัทแอล.พี.เอ็น.ดีเวลลอปเม้นท์จำกัด (มหาชน), “สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอย,” <http://www.lpn.co.th/th/press/viewitem.aspx?nid=10>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2557).

⁴ จุฑาพ มະโน, “การแยกขยะ,” <http://arts.kmutt.ac.th/ssc210/Group%20Project/ASSC210/2.48%20anurak%20forest/recyclekaya.html>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2557).

ชุมชนหนึ่ง แต่กระจายกันไปตามชุมชนต่าง ๆ ที่มีผู้มียาได้น้อยอาศัยอยู่ และบางส่วนเป็นผู้เร่ร่อนไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง⁵

สภาพชีวิตของคนเก็บขยะขายในชุมชนมีความเป็นผู้ซึ่งขัดสน ไม่มีที่อยู่อาศัย ต้องบุกรุกสร้างบ้านเรือนอยู่ในที่ของบุคคลอื่น รวมกันอยู่เป็นชุมชนแออัด ดำรงชีพท่ามกลางขยะที่สูงเป็นกองพะเนินเป็นที่อยู่พักอาศัย มีชีวิตท่ามกลางความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุ โรคติดต่อ และการเจ็บป่วยต่าง ๆ เพราะเนื่องจากการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพในสิ่งแวดล้อมที่เป็นมลพิษ ถึงแม้ว่าจะมีองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ศูนย์สาธารณสุข สภาพาสเคราะห์ พยายามเข้าไปภายในชุมชนเพื่อให้ความช่วยเหลือ แต่สภาพชีวิตของคนเหล่านี้ก็ยังคงใช้วิถีชีวิตแบบเดิม เพราะคนกลุ่มนี้ไม่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงนั่นเอง⁶

ดังนั้น ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของผู้ซึ่งประกอบอาชีพเก็บขยะขายว่าเป็นกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นการช่วยลดปริมาณของขยะ ทำให้มีการนำทรัพยากรที่ไม่ใช้แล้วเวียนกลับมาใช้ใหม่ และเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการจัดการขยะ เพื่อการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อให้เกิดประโยชน์และเป็นการพัฒนาในด้านดังกล่าวให้ชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเจริญก้าวหน้าต่อไป

⁵ พโยม รุจิรสวรรค์, “ปัญหาและการออกการจัดเก็บขยะในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลบ้านสวน,” (ปัญหาพิเศษปริญญาตรีประเทศศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2543), 2.

⁶ กรมควบคุมโรค, แนวทางการเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ ผู้ประกอบอาชีพเก็บ คัดแยก รีไซเคิลขยะ และประชาชนที่อาศัยรอบบ่อขยะ, (กรุงเทพฯ: กรมควบคุมโรค, 2559), 15.

ที่มาของการประกอบอาชีพเก็บขยะขาย

1. การประกอบอาชีพเก็บขยะขาย

ผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะขาย โดยก่อนที่จะมีอาชีพเก็บขยะขาย คนเก็บเหล่านี้ล้วนเคยมีอาชีพอื่น ๆ มาก่อนส่วนมากจะรับจ้าง และค้าขายเล็ก ๆ น้อย ส่วนใหญ่อพยพมาจากที่ต่าง ๆ กัน มีทั้งภายในตัวจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดอื่น ๆ ด้วย เช่น พัทลุง ศรีสะเกษ เป็นต้น การตั้งของบ้านเรือน จะอยู่ตามกลุ่มเพื่อนที่ชักชวนกันมา มีลักษณะการอยู่แบบคนสังคมเมืองไม่ได้อยู่ตามเครือญาติเหมือนหมู่บ้านในชนบททั่วไป จึงต่างคนต่างอยู่ พี่พวอาศัยกันบ้างเป็นครั้งคราว คนเก็บขยะจึงมีที่อยู่ไม่แน่นอน ไม่ชัดเจน ส่วนใหญ่จึงไม่มีทะเบียนบ้านตามที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน มีเพียงบางบ้านที่เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ได้ออกทะเบียนบ้านให้ในฐานะของผู้อาศัย ทั้งนี้เพราะต้องการให้สมาชิกใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้ หลายคนไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน จึงไม่มีสิทธิรักษาพยาบาลตามสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ส่วนด้านสาธารณูปโภค คนเก็บขยะในชุมชนมีไฟฟ้า มีน้ำประปาใช้ แต่การทำงานก็เสี่ยงต่ออันตรายต่างๆ เช่น อุบัติเหตุทางรถริมถนน จากกองขยะริมทาง

คนเก็บขยะส่วนมากมักมีครอบครัวขนาดเล็ก เพราะต้องหาทำงานเลี้ยงตนเอง และสมาชิกในครอบครัวไม่กี่คน มีภาระเลี้ยงดูบุตร ผู้สูงอายุมักหาเลี้ยงตนเองไม่ให้เป็นภาระแก่ลูกหลาน หรือไม่สามารถพึ่งพาลูกหลานได้ ชาวชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเกี่ยวกับความเชื่อ คือ มีศาลพระภูมิ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อเจ้าที่เจ้าทาง ประกอบกับคนเก็บขยะในชุมชนส่วนใหญ่ได้เรียนหนังสือระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ต้องทำงานหาเงินจึงไม่ได้เรียน และมีเพียงบางส่วนที่ได้มีโอกาสศึกษาสูงขึ้น สภาพทางสังคมนั้นคนเก็บขยะจึงมักถูกมองจากคนอื่น ๆ ว่าเป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ⁷

⁷ บทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์โดย ธัญญาภัส ทองมุสิทธิ, ม.ป.ท. 16 มกราคม

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพแวดล้อมของผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะขายชุมชน บึงขุนทะเล ซึ่งเป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองสุราษฎร์ธานี มีครัวเรือนประมาณ 20 ครัวเรือน และมีประชากรประมาณ 100 คน การติดต่อกับโลกภายนอกเป็นไปอย่างสะดวก เนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากถนนใหญ่มีรถรับจ้างผ่านไปตามตลอดทั้งวัน และอยู่ใกล้กับตลาด ห้างเทศโลโก้ดัส สภาพพื้นที่ของชุมชนเป็นที่ลุ่มต่ำ เมื่อฝนตกลงมามากจะมีน้ำท่วมขัง เป็นพื้นที่โล่งจึงไม่ชุกชุม ภายในชุมชนมีร้านค้าขายของชำเล็ก ๆ เพียง 1 ร้าน ลักษณะของร้านเป็นไม้ 1 ชั้น มีตลาดนัดเปิดท้ายขายของที่อยู่ใกล้ ๆ กับชุมชน คือ ตรงแยกบึงขุนทะเล (ตาปาน) ในเวลากลางวันจะมีคนจากภายนอกเข้ามาภายในชุมชนบ้าง เช่น พ่อค้าเร่ขายของต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนกลางคืนค่อนข้างเงียบ และมีมืด เพราะไม่มีแสงสว่างตามทางเดิน

ส่วนอีกชุมชนหนึ่งเป็นคนเก็บขยะในชุมชนคลองมะขามเตี้ย ปลุกสร้างบ้านเรือนแต่ละหลังอยู่ห่างกันบ้าง ใกล้กันบ้าง แต่ไม่มากนัก ลักษณะของบ้านเรือนไม่แตกต่างไปจากชาวชุมชนครัวเรือนอื่น ๆ นั่นคือ ก่อสร้างเป็นบ้านชั้นเดียว รูปทรงเป็นสี่เหลี่ยมที่มีเพียงประตูทางเข้าบ้าน ไม่มีหน้าต่าง แต่ละหลังมีขนาดเล็กใหญ่ไม่เท่ากัน⁸

2. กระบวนการจัดเก็บขยะในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี

กระบวนการและขั้นตอนการเก็บขยะ คนเก็บขยะส่วนใหญ่จะออกไปเก็บขยะวันละ 2 ช่วงเวลา คือ เวลาช่วงเช้าและเวลาช่วงบ่าย บางคนเก็บวันละ 3 ช่วงเวลา ตั้งแต่เวลาช่วงเช้า เวลาช่วงบ่ายและเวลาช่วงเย็น บางคนออกไปเก็บขยะในช่วงเช้าแล้วกลับมาบ้านในเวลาเช้าของอีกวันหนึ่ง คนเก็บขยะแต่ละคนจะมีเทคนิคในการเก็บของตนเอง ต้องรู้ช่วงจังหวะเวลาในการไปเก็บ ต้องรู้ว่าบ้านบริเวณนั้นจะมาทิ้งขยะเมื่อไร อย่างเช่น หอฟัก จะทิ้งประมาณ 11 โมง ร้านค้าก็ตั้งแต่ห้าโมงเย็น คนเก็บขยะจึงต้องไปในช่วงนี้จะได้ขยะ ซึ่งหากไปช้ารถเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีก็จะไปเก็บก่อน คนเก็บขยะจึงต้องรู้ว่ารถเทศบาลจะมาเก็บเวลาไหนบ้าง เวลาเก็บขยะก็ต้องสังเกตว่า ขยะนั้นเป็นขยะประเภทใด

⁸ ธีรญาภัส ทองมลิทธิ์, ผู้วิจัยลงพื้นที่ในชุมชน, 18 มกราคม 2561.

ต้องคอยระวังอันตราย เช่น เศษกระจก สิ่งสกปรก ฝ้ายอนามัย เป็นต้น ความชำนาญการเก็บขยะ จึงเป็นสิ่งสำคัญ ขยะถึงไหนที่เป็นขยะที่ตกค้างมาจากวันก่อนก็ไม่ไปเก็บเพราะมีการเก็บไปแล้ว การเก็บขยะนั้นปกติจะไม่ใส่ถุงมือ ใส่เสื้อผ้าแบบธรรมดา ไม่มีอุปกรณ์อะไรที่สามารถป้องกันได้เป็นพิเศษ ส่วนอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการไปเก็บขยะ คือ รถพ่วงข้างรถจักรยานยนต์ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้สามารถเก็บขยะได้มากหรือน้อย และช่วยทุ่นแรงงานได้ด้วย ทำให้สามารถออกไปเก็บขยะได้ในสถานที่ไกล ๆ บางคนใช้ถุงปุ๋ยเพื่อบรรจุขยะและเก็บได้สะดวก เพราะมีความสะดวกและคล่องตัว การคัดแยกขยะนั้นส่วนใหญ่จะนำมาคัดแยกที่บ้าน และการขายขยะมักจะขายให้ผู้รับซื้อที่เป็นเจ้าประจำที่เคยค้าขายให้กัน ทั้งนี้เพราะความเคยชิน และพึงพาอาศัยกันได้ในยามที่เดือดร้อนต้องการเงิน⁹

บทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการขยะตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 บัญญัติขึ้น เพื่อป้องกันปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น ดินเสีย น้ำเน่า อากาศเป็นพิษ ป่าไม้ ต้นน้ำ ลำธารถูกทำลาย เป็นต้น โดยส่งเสริมประชาชน และองค์กรเอกชน ให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม¹⁰ กำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และราชการส่วนท้องถิ่น กำหนดแนวทางปฏิบัติในส่วนที่ไม่มีหน่วยงานได้รับผิดชอบโดยตรง¹¹ กำหนดมาตรการควบคุมมลพิษด้วยการจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย และเครื่องมือหรือ

⁹ บทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์โดย ธัญญาภัส ทองมุสสิทธิ์, ม.ป.ท. 14 - 18 มกราคม 2561.

¹⁰ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535, มาตรา 7

¹¹ หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับมลพิษ¹² และหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดมลพิษ¹³ ตลอดจนให้มีกองทุนสิ่งแวดล้อม¹⁴ การบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นการวางกรอบนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม¹⁵ การวางแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม¹⁶ การประกาศเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม¹⁷ การกำหนดให้โครงการขนาดใหญ่จะต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม¹⁸

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดถึง สิทธิของบุคคลเพื่อประโยชน์ในการร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชาติ กรณีบุคคลอาจมีสิทธิและหน้าที่ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม¹⁹ ซึ่งเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้องค์กรเอกชนซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย หรือกฎหมายต่างประเทศที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมีได้มีวัตถุประสงค์ในทางการเมือง หรือมุ่งค้าหากำไรจากการประกอบกิจกรรมดังกล่าว มีสิทธิขอจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครอง

¹² พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535, มาตรา 82.

¹³ หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

¹⁴ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535, มาตรา 22.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 32.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 35.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 43.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 13.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 6(4).

สิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม²⁰ ซึ่งอาจได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับการสนับสนุนจากทางราชการให้มีอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานสิ่งแวดล้อม²¹ เพื่อสร้างจิตสำนึกของสาธารณชนที่ถูกต้องเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ²² และรัฐให้ควรรักษาความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนผู้ได้รับอันตรายหรือความเสียหายจากภาวะมลพิษอันเกิดจากการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ รวมทั้งเป็นผู้แทนในคดีที่มีการฟ้องร้องต่อศาล เพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน หรือค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหายนั้นด้วยสิ่งแวดล้อม²³ และกฎหมายยังได้กำหนดให้จัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมขึ้น เพื่อใช้จ่ายในกิจการที่ระบุไว้ ซึ่งมี 5 กรณีคือ (1) ให้ส่วนราชการหรือราชการส่วนท้องถิ่นสำหรับการลงทุนและดำเนินงานระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวม รวมทั้งการจัดหา จัดซื้อ ที่ดิน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือและเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานและบำรุงรักษาระบบดังกล่าวด้วย (2) ให้ราชการส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจกู้ยืม เพื่อจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสียหรือน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสียหรืออุปกรณ์อื่นใด สำหรับใช้เฉพาะในกิจการของราชการส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจนั้น (3) ให้เอกชนกู้ยืมในกรณีที่บุคคลนั้น มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสียหรือน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย หรืออุปกรณ์อื่นใด เพื่อการควบคุมบำบัดหรือขจัดมลพิษที่เกิดจากกิจกรรมหรือการดำเนินกิจการของตนเองหรือบุคคลนั้นเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการเป็นผู้รับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียตามพระราชบัญญัตินี้ (4) เป็นเงินช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใดๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่คณะกรรมการกองทุน

²⁰ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 7.

²¹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 8(1).

²² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 8(2).

²³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 8(5).

เห็นสมควรและโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (5) เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุน²⁴ ดังนั้น คณะกรรมการควบคุมมลพิษจึงมีอำนาจหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับการเสนอแผนปฏิบัติการเพื่อป้องกันหรือแก้ไขอันตรายอันเกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษ เสนอความเห็นในการแก้ไขเพิ่มเติมหรือปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมป้องกัน ลดหรือจัดมลพิษ เสนอความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการส่งเสริมด้านภาษีอากร และการลงทุนของภาคเอกชน เกี่ยวกับการควบคุมมลพิษและการส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเสนอแนะการกำหนดอัตราค่าบริการของระบบกำจัดของเสียสิ่งแวดล้อม²⁵ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 จึงมีความสำคัญและจำเป็น ต่อผู้ซึ่งประกอบอาชีพเก็บขยะขายในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งหากมีการจัดหาที่อยู่อาศัยที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ และถูกสุขลักษณะให้คนเก็บขยะ โดยการสำรวจประชากร เพื่อพิจารณาออกทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนสร้างโอกาสทางการเมือง และได้มีโอกาสได้รับสวัสดิการที่ควรจะได้จากรัฐ และรัฐจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพ ให้ความรู้ ให้การอบรม ให้รู้จักการป้องกันตนเองให้มีความปลอดภัย โดยสังคมต้องให้คุณค่า ให้ความสำคัญกับอาชีพเก็บขยะ เพื่อเป็นกำลังใจให้คนเก็บขยะเห็นคุณค่าของตนเอง

²⁴ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 23.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 53.

มาตรการการมีส่วนร่วมของผู้ซึ่งประกอบอาชีพเก็บขยะขาย

ขยะมูลฝอยนั้น นับวันจะเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนของประชากร ถ้าหากไม่มีการกำจัดขยะมูลฝอยให้ถูกต้องและเหมาะสมแล้ว ปัญหาความสกปรกต่าง ๆ ที่เกิดจากขยะมูลฝอย ก่อให้เกิดปัญหาต่อสภาพแวดล้อมเป็นอย่างมากและมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ด้วยทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม หากมีมาตรการการมีส่วนร่วมของผู้ซึ่งประกอบอาชีพเก็บขยะขายจะทำให้สามารถลดปัญหาขยะมูลฝอยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้

1. วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของผู้ซึ่งประกอบอาชีพเก็บขยะขาย โดยใช้วิธีการ 3 รูปแบบ ได้แก่ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะขาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ละคนจะมีเทคนิคในการเก็บของตนเอง ขึ้นกับความชำนาญและประสบการณ์ของแต่ละคน รวมไปถึงการใช้เวลามากหรือน้อย โดยขยะที่เก็บมาได้จะนำมาคัดแยกที่บ้าน โดยสาเหตุที่ต้องคัดแยกเพื่อความสะดวกในการขาย และได้ของที่ราคาดีขึ้น ซึ่งการคัดแยกขยะของผู้ประกอบอาชีพเก็บขายนั้น เป็นการช่วยลดปริมาณขยะ ทำให้เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีใช้งบประมาณเพื่อการกำจัดขายน้อยลง สามารถนำงบประมาณไปพัฒนาด้านอื่นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

2. มาตรการการมีส่วนร่วมของผู้ซึ่งประกอบอาชีพเก็บขยะขายเพื่อการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2.1 ผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะ ยังขาดการมีส่วนร่วมในการได้รับความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการร่วมกันกำจัดขยะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะได้รับความรู้ และตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน และสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี

2.2 ผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะขาย ยังมีปัญหาความยากจนขาดบัตรประจำตัวประชาชน ทำให้ขาดสิทธิที่ควรได้รับ สวัสดิการจากรัฐ เสียสิทธิทางการเมืองในการเลือกตั้งในระดับชาติ และท้องถิ่น และโอกาสในการศึกษา

บทส่งท้าย

คนเก็บขยะเหมือนคนด้อยโอกาสทางสังคม แต่เมื่อได้ศึกษาและวิเคราะห์โดยใช้ระยะเวลาหนึ่งพบว่า คนเก็บขยะแม้จะยากจน แต่เป็นคนมีน้ำใจต่อผู้อื่น รู้จักการแบ่งปัน ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ที่สำคัญ คือ “งาน” ที่คนเก็บขยะทำ เป็นงานที่มีคุณค่าต่อสังคม แต่สังคมไม่ให้ความสนใจมากนัก ในขณะที่คนเก็บขยะเองมีความเป็นอยู่ที่ด้อยพัฒนา ไม่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่มีหลักประกันความมั่นคง ไม่ได้รับสวัสดิการจากรัฐ ทั้งนี้ เพราะมีฐานะยากจน ขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดโอกาสทางการเมือง ไม่มีอำนาจในการต่อรอง และขาดสิทธิชุมชน ทั้งหมดทำให้เกิดวัฏจักรความยากจน ดังนั้น การที่จะแก้ปัญหาวัฏจักรความยากจนนี้ได้ต้องแก้ในทุก ๆ ด้าน และแก้ไขพร้อม ๆ กัน

ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและปฏิบัติการสำหรับผู้ซึ่งประกอบอาชีพเก็บขยะขายให้เป็นผู้ซึ่งคุณค่าและได้รับโอกาสทางสังคมเหมือนกับบุคคลอื่นทั่วไปในสังคม ผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะขายจึงควรมีส่วนร่วมในการได้รับความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการร่วมกันกำจัดขยะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้ผู้ประกอบอาชีพเก็บขยะได้รับความรู้ และตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันและสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยเฉพาะปัญหาความยากจนซึ่งบางคนยังไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ทำให้ขาดสิทธิที่ควรได้รับ สวัสดิการจากรัฐ เสียสิทธิทางการเมืองในการเลือกตั้งในระดับชาติ และท้องถิ่น ขาดโอกาสในการศึกษา รัฐจึงควรมีจัดหาที่อยู่อาศัยที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ และถูกสุขลักษณะ รวมไปถึงการส่งเสริมอาชีพ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพ ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้มีความปลอดภัย นอกจากนี้ เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีควรณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งอย่างจริงจัง ให้ประชาชนได้เห็นประโยชน์ของการคัดแยกขยะที่มีต่อสภาพแวดล้อมชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. แนวทางการเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ ผู้ประกอบอาชีพเก็บ คัดแยก รีไซเคิลขยะ และประชาชนที่อาศัยรอบบ่อขยะ. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมโรค, 2559.

จุฑานพ มะโน, “การแยกขยะ,” <http://arts.kmutt.ac.th/ssc10/Group%20Project/ASSC210/2.48%20anurak%20forest/recyclekaya.html>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2557).

บริษัทแอล.พี.เอ็น.ดีเวลลอปเม้นท์จำกัด (มหาชน). “สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอย,” <http://www.lpn.co.th/th/press/viewitem.aspx?nid=10>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2557).

พโยม รุจิรัฐวรวงศ์. “ปัญหาและการออกการจัดเก็บขยะในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลบ้านสวน.” ปัญหาพิเศษปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2543.

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

การสัมภาษณ์

บทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ. สัมภาษณ์โดย ธัญญาภัส ทองมุสสิทธิ. ม.ป.ท. 14 - 18 มกราคม 2561.

บทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ. สัมภาษณ์โดย ธัญญาภัส ทองมุสสิทธิ. ม.ป.ท. 16 มกราคม 2561.

ธัญญาภัส ทองมุสสิทธิ. ผู้วิจัยลงพื้นที่ในชุมชน. 18 มกราคม 2561.

References

- Department of Disease Control. Guidelines for Surveillance, Prevention and Control of Disease and Health Hazards for Those Who Collecting, Sorting, Recycling Waste and People Living around the Landfills. Bangkok: Department of Disease Control, 2016.
- Juthanop Mano, “Waste Separation,” <http://arts.kmutt.ac.th/ssc10/Group%20Project/ASSC210/2.48%20anurak%20forest/recyclekaya.html>. (Retrieved on 8 December 2014).
- L.P.N. Development Public Company Limited. “The cause of the solid waste problem” <http://www.lpn.co.th/th/press/viewitem.aspx?nid=10>. (Retrieved on 12 December 2014).
- Payom Ruchirasworawong. “Problems of Garbage Collection in Urban Areas, Case Study: Ban Suan Sub-District Municipality.” Special Problem, Master of Public Administration, Burapha University, 2000.
- National Environmental Quality Promotion and Conservation Act, B.E. 2535 (1992)

Interviews

- Interview with key informants. By Thanyaphas Thongmusit, N.P. 14 - 18 January 2018.
- Interview with key informants. By Thanyaphas Thongmusit, N.P. 16 January 2018.
- Thanyaphat Thongmusit. Field Survey. 18 January 2018.

